SOSIALØKONOMEN

4

APRIL 1964

AV INNHOLDET:

Internasjonalt
økonomisk samarbeid

Dagens kredittproblemer

Statens Postbank

I dette nummer:

Den overflytting av arbeidskraft som har funnet sted i hele etterkrigstiden fra jordbruket til andre yrker, synes å ha vært en viktig forutsetning for vår økonomiske vekst. Den jordbrukspolitikk myndighetene kommer til å følge i tiden framover vil utvilsomt påvirke takten i den fortsatte utflytting fra jordbruket. Det er viktig at de tiltak som treffes ikke motvirker den omlegging som må skje, men søker å fremme den på best mulig måte. Disse problemer er behandlet i lederen på side 1.

Utviklingen innen Det Europeiske Økonomiske Fellesskap siden bruddet i Bryssel i januar 1963 har ikke fått en tilstrekkelig dekning i norsk presse. Men det er like viktig nå — som da forhandlingene om norsk medlemskap pågikk — å følge med i hva som foregår på Kontinentet. Kontorsjef Arne Lie har i en artikkel på side 2 gitt en fyldig oversikt over utviklingen i CEE og visse internasjonale handelspolitiske problemer.

Den restriktive økonomiske politikk som det har vært nødvendig å føre har utvilsomt skapt store vansker for næringslivet med å finansiere drift og investeringer. I forrige nummer brakte vi en artikkel som ga en oversikt over de bakenforliggende forhold. I dette nummer bringer vi noen videre betraktninger av byråsjef Arne Haarr om kredittproblemene. Disse finnes på side 9.

Et aktuelt kredittpolitisk spørsmål er om det bør opprettes en statens forretningsbank og hvordan dette eventuelt bør skje. På side 14 bringer vi en oversikt over den komitéinnstilling som nylig er offentliggjort.

Fra en utsendt medarbeider bringer vi på side 15 en meget spesiell konjunkturrapport fra Europa.

Medarbeidere:

Arne Lie (c. o. 1951), kontorsjef i Norges Bank.

Arne Haarr (c. o. 1937), byråsjef i Industridepartementet.

Innhold:

Side

Jordbrukspolitikken — leder 1

Internasjonalt økonomisk samarbeid av Arne Lie 2

Dagens kredittproblemer av Arne Haar 9

Store huller i Sveitserosten 12

Månedens uærbødige betraktning 13

Komitéinnstilling om Statens Postbank .. 14

Konjunkturrapport fra Europa 15

Studentstoff 16

Sosialøkonomen utkommer med 10 nummer pr. år og sendes gratis til medlemmene av Sosialøkonomisk Samfunn.

Redaksjonens adresse: Frederiksgate 3, Oslo

Abonnementspris kr. 30.- pr. år.

Løssalg kr. 3.- pr. nr.

Henvendelser om abonnement og forsendelse rettes til UNIVERSITETSFORLAGET, Nils Juels gate 16, Oslo
Tel. 44 79 00 - Postgiro 15 530

ANNONSEPRISER:

Bakre omslagsside	kr. 300.-
1/1 side	kr. 250.-
1/2 side	kr. 150.-
1/4 side	kr. 90.-
1/8 side	kr. 55.-
1/16 side	kr. 35.-

SOSIALØKONOMEN

TIDLIGERE STIMULATOR

Utgitt av Sosialøkonomisk Samfunn

Redaktører:
EGIL BAKKE ESKILD JENSEN

Redaksjonssekretær: ARNE FAYE *Studentredaktør:* TORE LINDHOLT

Nr. 4 - 18. årgang - April 1964

Jordbrukspolitikken

Nødvendigheten av å ta jordbrukspolitikken opp til ny vurdering synes klar nok. Den forsyningsmålsetting som ble trukket opp i jordbruksmeldingen av 1956 er på de aller fleste områder ikke bare oppnådd men også overoppfylt. Næringens problemer bunner i det forhold at den samlede produksjon overstiger salgsmulighetene på det innenlandske marked. Samtidig med at avgangen fra yrket har vært stor og investeringene høye, har produktiviteten ikke økt raskere enn i industrien. Vi står overfor et lønnsomhetsproblem.

Vanskene med å løse dette lønnsomhetsproblemet er uløselig knyttet til det kjedelige forhold at økt produksjon — som for den enkelte jordbruker kan være en fordel — bare bidrar til å øke næringens vansker totalt sett.

Det skal bli spennende å se om den jordbrukspolitikk Regjeringen nå vil gå inn for kommer til å ta farge av disse underliggende forhold.

En må erkjenne at tiltak som kan være rasjonelle ut fra en næringsøkonomisk betraktning ikke nødvendigvis vil gi de beste sosialpolitiske løsninger. Men så følger også det omvendte: at en jordbrukspolitikk som blir utformet med sikte på å sørge for en bestemt inntektsoverføring fra resten av folket til jordbrukerne ikke nødvendigvis vil sikre den mest ønskede utvikling av næringen. I Sverige har man — i langt større utstrekning enn her i landet — tatt konsekvensen av dette faktum og trukket et klart skille mellom de tiltak som er nødvendige for å sikre jordbrukerne en sosial forsvarlig inntekt og jordbrukspolitikken. Jordbrukspolitikken tar m. a. sikte på å rasjonalisere den ytre bruksstruktur. Prisfastsettingen for jordbruksprodukter tar sikte på å sikre en viss gjennomsnittsinntekt for et vel drevet bruk på mellom 200 og 300 mål. De som driver mindre bruk kan ikke forlange at jordbrukspolitikken legges opp slik at salget av produktene skal gi en tilstrekkelig inntekt. Småbrukernes inntekt blir sikret ved andre former for overføringer.

Jordbrukerne gir ofte uttrykk for krav om at «nå må noe gjøres for å skaffe yrkesutøverne tro på sitt yrke og sin framtid». Dette vil si at norsk produksjon må støttes og beskyttes ved at prisfastsettingen for norske jordbruksprodukter skjer slik at man maksimerer salgsinntektene. Hvis dette ikke gir nok, må det foretas direkte overføringer i tillegg.

Hvor forståelig disse synspunkter enn er, tror vi det er riktig å erkjenne at ikke alle yrker har noen framtid og at utviklingen i alle fall kan nødvendiggjøre omfattende justeringer både av produksjonssammensetningen og næringsgrupperingene. Det er derfor viktig at den jordbrukspolitikk som blir lagt opp ikke motvirker den omlegging som utvilsomt må komme, men forsøker å fremme den på den beste måte.

KONTORSJEF ARNE LIE:

Både motstandere og tilhengere av norsk tilslutning til Fellesmarkedet kan forhåpentligvis gi sin tilslutning til det syn at da spørsmålet ble aktuelt var vi forbausende uvitende om det som hadde skjedd ute i Europa og om de politiske strømninger som gjorde seg gjeldende på Kontinentet.

Internasjonalt økonomisk Samarbeid

Sosialøkonomen er enig med dem som i den aller siste tid har understreket nødvendigheten av å holde kontakten og sørge for at vi ikke pånytt blir avsondret fra de begivenheter som vil prege vår verden i tiden fremover. Vi er derfor glad for å kunne bringe denne artikkel av kontorsjef Arne Lie, som gir en utmerket oversikt over det som er skjedd i Fellesskapet siden vi var inne i bildet og over de viktigste internasjonale handelspolitiske spørsmål som utvilsomt henger nært sammn med utviklingen av CEE.

Det europeiske økonomiske fellesskap

Bruddet i januar 1963 i forhandlingene om tilslutning til Fellesskapet for Storbritannia og enkelte andre europeiske land fikk også virkning på samarbeidsformene og tempoet i den økonomiske integrasjon mellom de seks land innbyrdes. Forhandlingene med Storbritannia brakte fram i dagen en sterk meningsforskjell, som lenge hadde eksistert innenfor Fellesskapet, om hovedmålene for seksmaktssamarbeidet og de samarbeidsmetoder som skulle følges. Fellesskapet ble gjennom disse forhandlinger tvunget til å ta opp problemer, drøfte dem og ta standpunkt til dem på et langt tidligere tidspunkt enn det medlemmene var forberedt på, og før de seg imellom hadde hatt muligheter for å komme fram til felles standpunkter.

Den første virkning av bruddet i forhandlingene ble derfor at Fellesskapets regjeringer ikke lenger var innstilt på å treffe avgjørelser om det videre samarbeid, før de hver for seg hadde satt opp et regnskap over fordeler og innrømmelser i den tid som var gått, og en liste over de saker som burde få prioritet i den fremtidige politikk. Det var sådd tvil innenfor Fellesskapet om landenes egentlige intensjoner. Denne avklaring av oppfatninger og standpunkter gjaldt i særlig grad slike fundamentale spørsmål som Fellesskapets geografiske omfang, i hvilken grad det skulle ta sikte på selvforsyning for matvarer og industrivarer eller praktisere en tilnærmet frihandel med andre land og hvordan myndigheten til å treffe økonomisk/politiske beslutninger skulle fordeles mellom nasjonale organer (regjering og nasjonalforsamling) og fellesorganer (Ministerrådet, Kommisjonen, Europaparlamentet). Disse spørsmål er ennå ikke avklart. Det er heller ikke mulig å gi noen løsninger på de enkelte spørsmål, som alle landene kan slutte like helhjertet opp om, fordi det i enkeltspørsmål alltid vil herske interessemotsetninger mellom de ulike deler av Fellesskapet og mellom de sosiale grupper. Det daglige praktiske arbeid ble derfor for størstedelen av 1963 begrenset til mindre viktige gjøremål. Regjeringene var ikke i samme grad som tidligere villig til å gjøre en øyeblikkelig innrømmelse mot å bli stilt i utsikt fordeler som først kunne bli oppnådd på et senere trinn i integrasjonsprosessen. De heldige resultater som mellomfolkelig samarbeid kan føre til, er imidlertid ofte avhengig av at landene betrakter samarbeidet i et lengre tidsperspektiv.

Den tyske regjering tok initiativet til å bringe Fellesskapet ut av denne stillstand. Utenriksminister Schrøder fremla under Rådets møte i april en plan for en ny intensivering av samarbeidet. Planen forutsatte at en videre fullføring av Roma-traktatens forskjellige mål i størst mulig utstrekning skulle skje i samme tempo. Dermed ville det være mulig til enhver tid å sørge for bedre balanse i det enkelte lands fordeler og innrømmelser. Videre burde de fremtidige beslutninger, ifølge tysk oppfatning, følge det perspektiv at Fellesskapet senere ville komme til å omfatte «et sjuende, et åttende, et niende og et tiende medlemsland». I praksis måtte dette bety at Fellesskapslandene opprettholdt og fremmet de kontakter som ble skapt under de avbrudte medlemsskapsforhandlinger. I første omgang måtte Fellesskapet finne en ordning for rådslagninger med Storbritannia.

Det tyske initiativet ble senere behandlet under uformelle drøftelser. Fra fransk synspunkt var det viktig å unngå at kontakten med Storbritannia fikk karakteren av en gjenopptakelse av medlemsforhandlingene. I juli 1963 ble de seks utenriksministre enige om å foreslå for Storbritannia en kontaktordning innen rammen av Vest-Unionen. De egenlige oppgaver for denne organisasjonen er å behandle

europeiske forsvarsspørsmål mellom de 7 land. Den britiske regjering aksepterte tilbudet og det første kontaktmøtet fant sted i Haag i oktober. Man drøftet enkelte aktuelle saker innenfor Fellesskapet, spesielt dem som hadde en særlig betydning for utenforstående land, slik som tollforhandlingene i GATT, FN-konferansen om utviklingslandenes handelsproblemer og landbruksspørsmål.

Annet møte fant sted i London den 23./24. januar 1964. Man hadde en generell meningsutveksling om politiske forhold i verden, om resultatet av jordbruksforhandlingene i Fellesskapet og om forberedelsene til Kennedy-runden. Neste møte ble berammet til april 1964.

Andre europeiske land som i sin tid søkte om medlemskap eller annen tilknytning til Fellesskapet, har ikke opprettet noen formell kontaktordning tilsvarende den britiske. Danmark har hatt bilaterale drøftelser med enkelte Fellesmarkedsland og med Kommisjonen, i første rekke for å finne en ordning for å opprettholde sin jordbrukseksport til Fellesmarkedet.

Utbyggingen av et felles jordbrukssystem har senere dominert forhandlingene innenfor Felleskapet. I januar 1962 hadde regjeringene fastlagt hovedtrekkene av pris- og beskyttelsespolitikken for fôrstoffer, vin, frukt, grønnsaker, svinekjøtt, egg og fjærkre. De var også i prinsippet blitt enige om å regulere produksjonen og salget av jordbruksprodukter ved tilskudd fra et felles jordbruksfond. Midlene til fondet skulle dels skaffes til veie ved avgifter på import og i stigende grad ved direkte bevilgninger fra de enkelte land.

Fra fransk hold ble det lagt press på de øvrige partnere for å fastlegge jordbrukspolitikken på andre områder. Franske interesser knytter seg særlig til eksport av korn og kjøtt. I mai 1963 ble det truffet vedtak om at Fellesskapet innen årets utgang skulle gi forordninger om organiseringen av markedet for meieriprodukter, storfekjøtt og ris. Innen samme tidsfrist skulle man fastsette kornprisen for høsten 1964/65. Etter krav spesielt fra tysk hold ble man også enige om å utarbeide et opplegg til Fellesskapets tollforhandlinger i GATT under Kennedy-runden i mai 1964.

Utover høsten forberedte de enkelte land seg på et generaloppgjør om jordbrukssystemet som enkelte land ville knytte sammen med andre uløste oppgaver, spesielt handelspolitikken overfor utenforstående land. Kommisjonens vicepresident, Mansholt, fremla i november et forslag om å fastsette felles produksjonspriser for korn for høsten 1964/65. Det var tidligere antatt at et felles prissystem bare lot seg innføre i etapper i løpet av en overgangstid. Kommisjonen ønsket å bringe tvisten om en tilnærming av kornprisene ut av verden i en operasjon. I forhold til de aktuelle forhold innebar forslaget for Tyskland en prisnedsettelse for alle kornslag varierende mellom 11 og 15 prosent og en prisoppgang i Frankrike på 8 prosent for hvete, 16 prosent for bygg og 1 prosent for mais. Nederland og Belgia ville få en til dels betydelig prisoppgang. Italia derimot ville måtte sette ned hveteprisen med 11 prosent, mens andre kornpriser ville stige noe. Kommisjonens forslag lå betydelig over verdensmarkedets priser på korn.

De foreslåtte kornpriser representerte således middeltall mellom dem som var gjeldende. Under sine overveielser hadde Kommisjonen lagt vekt på å unngå en prisstruktur som ville gi franske kornprodusenter altfor stor oppfordring til å utvide kornproduksjonen med de avsetningsvansker dette kunne føre til for Fellesskapet. Det var således Kommisjonens tanke at Fellesskapets kornimport på ca. 10 mill. tonn i året skulle opprettholdes. Kornprisene og beskyttelsesnivået for korn ville også i vesentlig grad bestemme produksjonsvilkårene for andre jordbruksvarer som er basert på forbruk av korn. Derfor ville prispolitikken på dette felt få konsekvenser for store deler av jordbruksproduksjonen og jordbruksbeskyttelsen i det enkelte medlemsland, og for hele Fellesskapet i forhold til den øvrige verden.

For å kompensere for en del av forskyvningene i jordbrukernes inntekter innenfor Fellesskapet, foreslo Kommisjonen at det ble utbetalt tilskudd til jordbruket i Tyskland, Italia og Luxembourg på henholdsvis 140, 65 og 0,9 mill. dollar. Det var opp til det enkelte land å bestemme på hvilket grunnlag inntektsstøtten skulle gis. Støtten skulle finansieres over Fellesskapets felles budsjett.

Mansholt-planen ble debattert innenfor politiske organer og i de berørte næringsorganisasjoner. Regjeringene unngikk å ta et klart standpunkt til den. Derimot ble den stort sett velvillig mottatt i jordbrukskretser, blant annet av Felleskomitéen for de seks lands jordbruksorganisasjoner som møtte i Strasbourg i november. Europaparlamentet gav planen sin generelle støtte. Det var imidlertid divergerende syn på enkelte av planens bestemmelser innenfor parlamentets jordbrukskomité. Tyske bønder nærer betenkeligheter.

Etter en lang og sammenhengende møtesesjon ble de seks regjeringer enige den 23. desember om pris og andre avsetningsvilkår for meieriprodukter, storfekjøtt og ris. Det ble fastlagt nærmere retningslinjer for bruk av penger fra det felles jordbruksfond. Dessuten ble det utformet et forhandlingsopplegg til tollforhandlingene i GATT under Kennedy-runden. Regjeringene utsatte derimot behandlingen av Mansholt-planen til nyåret. Det ble satt en frist til 1. april 1964 for fastsettelse av kornprisene for sesongen 1964/65.

Ulike produksjons- og omsetningsforhold for smør gjorde det vanskelig å komme fram til en felles markedsordning for meieriprodukter. Markedsføringen av smør må ses i sammenheng med forbruket av margarin og olivenolje, for hvilke henholdsvis Nederland og Italia er viktige produsenter. Tyskland ønsket å opprettholde smørimporten fra Danmark og holde relativt lave smørpriser. Den tyske regjering var ikke villig til å avskaffe inntektsstøtten til tyske bønder som i vesentlig grad var knyttet til melkeproduksjonen. Det var således alvorlige sosiale problemer som her ble berørt. For Fellesskapet som helhet gir melkeproduksjonen omkring en femtedel av bøndenes inntekter, og det er særlig de små familiebruk som er avhengig av denne inntektskilde. Subsidier som utbetales til bøndene for produksjon av melk, utgjorde i 1962 over en milliard kroner i Tyskland, noe mindre i Frankrike, vel ½ milliard i Nederland og ca. 20 mill. kroner i Luxembourg.

Regjeringene ble enige om en gradvis tilnærming av melkeprisen

slik at pris til produsent skulle bli den samme i hele Fellesskapet innen 1. januar 1970. På basis av de aktuelle forhold innebærer dette en prisnedsettelse i Tyskland. For å kompensere for denne inntektssvikt for bøndene fikk Tyskland fullmakt til å opprettholde melkesubsidiene også utover overgangsperioden. Til å begynne med kan disse subsidier være knyttet til melkeproduksjonen, men de skal senest innen 1970 bli utbetalt i en form som er uavhengig av melkeproduksjonens størrelse. Tanken bak dette forbehold er å unngå at regjeringene gjennom sin subsidiepolitikk skaper ulike produksjons- og konkurransevilkår mellom Fellesskapets bønder for de enkelte produkter. Derimot kan Tyskland foreta en *generell* inntektsoverføring til jordbruket. Denne ordning er interessant for så vidt som den sies å bryte med enkelte av prinsippene i Roma-traktatens jordbruksavsnitt. Trolig har ikke noen av regjeringene vært sterkt opptatt av hvordan politikken for melkeproduksjon og melkesubsidier bør utformes etter 1970.

Bestemmelsene om avgifter på importert smør ble utformet slik at de gir Danmark en faktisk preferanse i forhold til andre smøreksportører. Nederland aksepterte avgifter på margarin under forutsetning av at Fellesskapet kom fram til en samlet politikk for spisefett innen 1. november 1964.

For olivenprodukter innebærer markedsordningen en støtte til produsenter innenfor Fellesskapet og de assosierte Afrika-stater.

Også for storfekjøtt ble man enige om gradvis å innføre felles priser innen 1970 og opprette et system med varierende avgifter på kjøtt importert utenfra Fellesskapet. For kjøttimport fra Danmark ble det imidlertid gitt en avgiftsfri kvote gjeldende til 1965. Det er særlig Frankrike og Nederland som har produksjons- og eksportinteresser i denne sektor.

Omsetningen av ris skal, i likhet med andre jordbruksprodukter, skje uten importregulering eller -avgifter etter 1970. Innen den tid skal det skje en tilnærming av prisene og en avvikling av toll. Ordningen gir en beskyttelse overfor andre land til fordel for franske og italienske produsenter.

Vedtaket om disponering av jordbruksfondets midler gav en nærmere presisering av hvilke formål pengene skulle utbetales til. Blant særlig viktige formål kan nevnes tilskudd til markedsføring utenlands av overskuddsproduksjon, til omlegging av produksjonen og utbygging av omsetningssystemet, og til bygging av siloer, lagerhus, slakterier og meierier. Fondet er en felleseiendom for de seks land, og midlene vil bli skaffet til veie ved importavgifter og direkte bevilgninger. Det er ventet at en vesentlig del av midlene vil bli utbetalt til franske jordbruksformål.

Som tidligere nevnt ønsket Tyskland å gjøre sin tilslutning til jordbruksvedtakene betinget av at Fellesskapet ble enige om et forhandlingsopplegg til Kennedy-runden. Et slikt opplegg ble gitt i form av en instruks til Kommisjonen som opptrer på vegne av Fellesskapet under toll- og handelsforhandlinger med andre land. Kommisjonens representanter hadde tidligere hatt uformelle drøftelser med amerikanske myndigheter om disse spørsmål. Et hovedprinsipp for Fellesskapet og USA er at de gjensidige innrømmelser om toll og andre handelshindringer skal være likeverdige. Fra Fellesskapets synspunkt kan en slik likevekt i innrømmelsene ikke oppnås med mindre tollreduksjonen utgjør et større antall prosenter for høytariffland enn for lavtariffland. Under de bestående forhold er det stor forskjell, *disparitet,* i beskyttelsesnivået for de ulike land og produktgrupper. Ifølge sin instruks vil Kommisjonen hevde at en slik disparitet vanligvis kan sies å eksistere i de tilfelle forskjellen i høy- og lavtoll-landets tollsats utgjør minst 10 poeng (10 prosenter). For slike varer vil Kommisjonen kreve at tollnedsettelsen for høytarifflandet skal være minst dobbelt så stor (regnet i antall prosenter) som for lavtarifflandet. Bakgrunnen for dette standpunkt er at den amerikanske tolltariff, ifølge Fellesskapets vurdering, ligger på et meget høyt beskyttelsesnivå og at en vesentlig del av beskyttelsen vil bevares, selv etter store tollinnrømmelser fra amerikansk side.

Forhandlingsinstruksen til Kommisjonen inneholder også retningslinjer om handelen med jordbruksvarer. Det er i denne forbindelse uttalt at man bør ta sikte på å slutte verdensomspennende jordbruksavtaler for enkelte varer.

De jordbruksordninger som landene i Fellesskapet kom fram til den 23. desember 1963, representerer bare en del av jordbruksproduksjonen. Selv for de produkter som vedtakene gjelder, gjenstår det å fastlegge en rekke praktiske spørsmål, som ikke er uvesentlige. Det er derfor mange og store interessekonflikter som fremdeles må løses, før man kan hevde at Fellesskapets jordbrukssystem kan sies å være etablert.

Allikevel er resultatene av forhandlingene i desember tillagt meget stor betydning, både innenfor og utenfor Fellesskapet. Det er hevdet at de gir uttrykk for en fornyet vilje hos landenes regjeringer til å gjøre innrømmelser, komme fram til kompromisser og se de nasjonale interesser i en større sammenheng. Det er ventet at det nye optimistiske syn på Fellesskapets fremtid representerer innledningen til en ny periode med en rask fullføring av Roma-traktatens målsettinger og derfor en videreføring av den økonomiske og politiske integrasjon av de seks kontinentalland. Kommisjonens aksjonsprogram for annen etappe av overgangsperioden (1962—65) gir retningslinjene for det videre arbeid. I første omgang kan det kanskje bli tale om å utforme et mer forpliktende samarbeid om penge- og valutapolitikken, med opprettelsen av en pengeunion og et føderalt banksystem som endelig siktepunkt. En utvikling på denne vei gjør det naturlig for landene å samordne statsbudsjettpolitikken og den måte statens utgifter finansieres på gjennom indirekte og direkte beskatning. Kommisjonen har allerede for en tid tilbake fremlagt forslag om de praktiske skritt som bør tas på disse områder. Forslagene ligger til behandling i Fellesskapets politiske organer.

Det har også i lengre tid vært drøftet hvordan landene kan utarbeide et felles og koordinert avtalekompleks om de tre fellesskap, Det europeiske økonomiske fellesskap, organisasjonen for atomsamarbeid, Euratom, og organisasjonen for samarbeid innen kull- og stålindustrien, CECA. Det var da forutsetningen å legge dette avtalekompleks under en felles ledelse, mens

avtalene for tiden administreres av tre atskilte organer, Kommisjonene for CEE og Euratom i Brussel og Den høye myndighet for CECA i Luxembourg. En slik sammenslåing av de utøvende organer ventes å ville øke den nye Kommisjons innflytelse og handlekraft. CEE's ministerråd besluttet den 24./25. februar 1964 at de tre eksekutivorganer for CEE, Euratom og CECA skal slås sammen fra 1/1 1965. Dessuten skal det forberedes en fusjon av de tre traktater med sikte på et nytt avtalekompleks fra 1/1 1967.

I nær sammenheng med en omorganisering av Fellesskapets utøvende organer har man i lengre tid drøftet å styrke den parlamentariske kontroll av Kommisjonen og Ministerrådet. Behovet for en slik kontroll vil føles stadig sterkere ettersom Roma-traktaten fullføres og overfører betydelig politisk myndighet fra de nasjonale organer til de felles organer, Kommisjonen og Ministerrådet. Dette kom særlig sterkt frem under jordbruksforhandlingene, da man drøftet disponeringen av de meget store pengemidler gjennom det felles jordbruksfond. Fondet skal etter all sannsynlighet administreres av Kommisjonen og Rådet uavhengig av de nasjonale parlamenter. For tiden har Europaparlamentet, som i prinsippet skal utgjøre landenes felles parlament, i det vesentlige bare rådgivende myndiget. Under jordbruksforhandlingene krevde den nederlandske regjering at Europaparlamentet burde få en kontrollerende myndighet over disponeringen av jordbruksfondets midler. Kravet ble frafalt mot at landenes regjeringer avgav en felles erklæring om å ta opp spørsmålet om Europaparlamentets bevilgningsmyndighet i februar 1964. Sannsynligvis vil man da vurdere parlamentets kompetanse på alle områder hvor parlamentene i en demokratisk styreform øver kontroll eller treffer bestemmelser. Det vil også være nærliggende å ta opp spørsmålet om gjennomføring av Roma-traktatens bestemmelser om at Parlamentets representanter skal velges ved direkte og alminnelig valg.

Drøftelsen om Europaparlamentets myndighet må for øvrig ses i sammenheng med tankene om å formalisere et politisk samarbeid mellom de seks land og i hvilken grad landene er innstilt på å utvikle et føderalt statssystem på kontinentet.

De Gaulle kom under sin pressekonferanse 31. januar 1964 inn på disse spørsmål. Han var for sitt vedkommende beredt til å drøfte et nytt initiativ til å etablere et politisk samarbeid på kontinentet i faste former. Ifølge hans oppfatning var dette en forutsetning for at Fellesskapet skulle bestå og utvikle seg videre. Han tenkte seg da et samarbeid mellom suverene stater, gjennom deres statssjefer, og avviste de vilkår som andre medlemsland tidligere hadde stilt, om at en politisk union i Europa skulle bygge på overnasjonale organer, at Storbritannia skulle være med og at unionen mellom de europeiske land skulle bidra til å utvikle et atlantisk partnerskap.

Tilsynelatende er det derfor ikke skjedd noen tilnærming mellom CEE-landenes ulike syn på hvordan et felles økonomisk og politisk samfunn i Europa skal organiseres. Etter hvert som den økonomiske integrasjon mellom de seks land føres videre, vil imidlertid mange økonomiske interessekonflikter mellom dem bli brakt ut av verden, og landene får stadig flere fellesinteresser å ivareta. Denne utvikling vil måtte virke tilbake på de enkelte lands syn på hvordan Fellesskapet skal ordne sitt forhold til resten av verden og hvordan de internt skal gå fram for å innta felles standpunkter til internasjonale spørsmål. Den økonomiske integrasjonsprosess vil således i stigende grad skape et behov for en koordinering av politiske avgjørelser, både for så vidt gjelder «interne» spørsmål mellom de seks og saker som har internasjonal rekkevidde. Et politisk «samarbeid» vil derfor i en eller annen form i alle tilfelle komme i stand. Spørsmålet er hvordan den politiske myndighet i praksis vil bli utøvet og fordelt mellom de enkelte lands regjeringer, deres parlamenter og deres felles tekniske eller politiske organer.

Internasjonale handelsspørsmål

Bestemmelsene om handel i traktatene om Fellesskapet og EFTA innebærer at produkter som medlemslandene i disse to organisasjoner selv fremstiller, blir lettere å selge innenfor de to områder enn produkter fra utenforstående land. Denne preferanse for egenproduksjon kommer i stand i første rekke fordi organisasjonene gradvis vil innføre frihandel innenfor sine områder, mens import fra utenforstående land fremdeles vil bli pålagt toll og andre handelsrestriksjoner. Vilkårene for det internasjonale varebyttet vil derfor kunne ble vesentlig endret. Vest-Europas utenrikshandel utgjør omkring 50 prosent av verdenshandelen, og Europa er den største kjøper av råvarer som utgjør den overveiende del av utviklingslandenes eksport. I særlig grad vil USA's handelsinteresse bli berørt av de europeiske markedsordninger. Problemene ville bli ytterligere aksentuert for USA om CEE- og EFTA-landene skulle gå inn i et felles handelsforbund, med tilknytning fra de britiske og franske samveldeland. Opprettelsen av europeiske preferanseområder for internasjonal handel har funnet sted i en tid da den amerikanske regjering har vært bekymret for USA's betalingsutvikling, og har lagt stor vekt på å øke eksportinntektene. De nye handelsvilkår i Europa vil også kunne få betydelige økonomiske og politiske konsekvenser for utviklingslandenes stilling. Enkelte utviklingsland vil knytte sterkere bånd med Europa gjennom assosieringsavtaler med Fellesskapet eller gjennom sine moderland. Dette gjelder først og fremst de tidligere franske områder i Afrika. Slike avtaler ville også kunne omfatte britiske samveldeland, om Storbritannia skulle bli medlem av Fellesskapet. Andre utviklingsland faller utenom det europeiske preferanseområdet, først og fremst latin-amerikanske land og land som ikke ønsker en assosiering med Fellesskapet. For dem kan det bli vanskeligere å få markedsført sin eksport i Europa. Disse problemer vil få virkning for USA, siden USA har stor eksport til og andre økonomiske interesser i Latin-Amerika.

For USA fortonte det seg som en vital økonomisk og utenrikspolitisk sak å komme overens med Europa om en mellomfolkelig handelspolitikk som kunne motvirke en oppdeling av den vestlige verden i autarkiske preferanseområder. Man burde etter amerikansk syn

finne fram til et økonomisk samarbeid som kunne bryte med handelshindringer på verdensbasis og som tok sikte på å stimulere den økonomiske utbygging i alle utviklingslandene. Utviklingen av et slikt samarbeid var en del av president Kennedy's planer om et atlantisk partnerskap mellom USA og Europa.

Et av de praktiske skritt man kunne ta på veien mot et mer omfattende samarbeid mellom USA og Europa, var å bli enig om et program for en generell avvikling av toll og handelsrestriksjoner. For å imøtekomme utviklingslandenes interesser, måtte en avvikling av handelsskranker, som USA og Europa kunne bli enige om, også gjøres gjeldende overfor utviklingslandene. En slik likebehandling av alle lands varer er et hovedkrav i avtalen om GATT.

USA har tradisjonelt vært et høytoll-land i internasjonal målestokk. En radikal høyning av tollnivået fant sted under en økonomisk kristesituasjon i 1930 da kongressen godkjente den såkalte Smoot-Hawley lov, som tok sikte på å opprettholde sysselsetting og produksjon gjennom et vern mot konkurranse utenfra. Senere har Kongressen ved flere anledninger gitt Presidenten fullmakt til å forhandle med andre land om tollnedsettelser. Kongressen har alltid vist stor interesse for USA's handelspolitikk. Proteksjonistiske pressgrupper har øvet en sterk innflytelse på utformingen av de lover som gir den amerikanske regjering hjemmel for slike tollforhandlinger. En egen institusjon, Tariff Commission, har vide fullmakter til å vurdere om tollnedsettelser har skadevirkninger på den amerikanske økonomi og til å anbefale at regjeringen treffer forskjellige beskyttelsestiltak. Presidenten er forpliktet til å forsvare sine standpunkter i slike tollspørsmål overfor Kongressen, om han inntar et annet standpunkt enn Tariff Commission.

Også etter den annen verdenskrig har Kongressen vedtatt flere lover om tollnedsettelser gjennom forhandlinger med andre land. Slike forhandlinger er i senere år blitt ført innenfor GATT, siste gang under den såkalte Dillon-runden, på grunnlag av Trade Agreements Act av 1958. Den forhandlingsteknikk som er blitt utviklet i GATT, har i praksis satt snevre grenser for de gjensidige tollinnrømmelser som har vært oppnåelige. Et meget stort antall land har deltatt, og hvert av landene har vært innstilt på å oppnå likevekt i innrømmelser og motytelser overfor hver enkelt av de øvrige forhandlingspartnere. Følgelig har de større land, og blant disse de land som har vært minst innstilt på gjensidige tollnedsettelser, bestemt tempoet i avviklingen av tollvernet. Mulighetene for fortsatte fremskritt ved de tradisjonelle forhandlingsmetoder synes uttømt.

President Kennedy's ide var derfor å innføre en forhandlingsmetode som gjorde det mulig for USA og Europa å bli enige om en generell tollnedsettelse for alle varer, eller for større varegrupper, etter felles prosentsatser. Hvis de større industriland ble enige om en slik fremgangsmåte, var det forutsetningen at tollnedsettelsen også skulle gjøres gjeldende for utviklingslandene, selv om ikke de gjorde tilsvarende innrømmelser. Et lovforslag basert på disse synsmåter ble fremlagt for Kongressen, som den 15. oktober 1962 vedtok den såkalte «Trade Expansion Act of 1962».

Loven gir Presidenten betydelige fullmakter til å sette ned amerikanske tollsatser og inneholder dessuten bestemmelser om tiltak for å bøte på de skadevirkninger som tollnedsettelsene måtte få for amerikansk næringsliv. Etter nærmere angitte kriterier kan Presidenten dels fjerne en tollsats i sin helhet, dels redusere den med inntil 50 prosent.

Fullmakt til å *fjerne en tollsats i sin helhet gjelder* i følgende tilfelle:

(i) For industrivarer, i de tilfelle USA og Det europeiske økonomiske fellesskap har over 80 prosent av verdenshandelen av vedkommende vare.

(ii) For jordbruksvarer, hvis Presidenten under forhandlinger med Fellesskapet venter at en slik tollavvikling kan sikre at USA opprettholder eller øker sin eksport av vedkommende vare.

(iii) For tropiske jordbruks- eller skogbruksvarer, som ikke produseres i større mengder i USA, under forutsetning av at Fellesskapet treffer likeverdige tiltak som gjøres gjeldende for alle land.

(iv) For alle varer, i tilfelle gjeldende tollsats utgjør 5 prosent eller mindre.

Fullmakt til å *redusere en tollsats med inntil 50 prosent* gjelder i følgende tilfelle:

(i) For alle varer, under tollforhandlinger med ethvert land.

De tollreduksjoner som USA måtte si seg villig til å foreta, skal vanligvis skje i fem like store deler over 5 år. Denne tidsperiode svarer til gyldighetsstiden for Trade Expansion Act.

Den annen gruppe av lovens bestemmelser som gjelder bistand for å bøte på skadevirkningene av tollnedtrappingen, omfatter lån, kredittgarantier og skattelettelser til bedriftene, og ledighetsbidrag og tilskudd til omskolering og flytning til de sysselsatte. Det synes å være en stilltiende forutsetning at disse tiltak skal bidra til å lette en nødvendig omstiling i amerikansk produksjonsliv, og ikke virke til å bevare den bestående produksjonsstruktur.

Loven var opprinnelig fremmet under forutsetning av at det ville bli opprettet et utvidet økonomisk felleskap i Europa. Det fortonte seg da særlig viktig for USA å bevare sine eksportmuligheter på de europeiske markeder. Spesielt kunne jordbrukspolitikken i Fellesskapet få vidtrekkende følger for USA's matvareeksport til Europa. Ovenstående bestemmelser om fullmakt til å fjerne tollsatser i sin helhet for industrivarer for hvilke Fellesskapet og USA har 80 prosent av verdenshandelen, ble gitt under dette perspektiv. Siden et utvidet fellesskap ikke er kommet i stand, vil 80 prosent bestemmelsen bare gjelde noen ytterst få og ubetydelige varer. Desto viktigere er det derfor å utnytte de muligheter som loven ellers byr på for et handelspolitisk samarbeid i et større geografisk område og med en videre målsetting, enn det som finner sted innenfor de europeiske økonomiske grupperinger.

Kennedy-runden vil for industrivarer således hovedsakelig knytte seg til lovens bestemmelse om adgang for Presidenten til å forhandle om en generell tollnedsettelse på inntil 50 prosent for alle varegrup-

per. Loven tar forbehold for noen få varer. Den overveiende del av disse unntak omfatter oljeprodukter, som må sies å være av betydelig interesse for norsk skipsfart.

Forhandlingene om jordbruksvarer omfatter langt mer kompliserte spørsmål enn å komme fram til en tollavviklingsplan. Omfanget, formene og målsettingen for de enkelte lands støtte til jordbruket er av avgjørende betydning for hvordan handelen med jordbruksvarer skal foregå. Fellesskapet synes å ha vært innstilt på å bygge opp sitt jordbrukssystem, før man tok til med handelsforhandlinger. Utviklingslandenes problemer kommer inn med særlig stor tyngde på dette området.

Forberedelsen til åpningen av Kennedy-runden i mai i år er pågått i lengre tid gjennom kontakt mellom de største forhandlingspartnere, USA, Fellesskapet og Storbritannia. Et viktig punkt som er reist under disse forberedelser, gjelder spørsmålet om fra hvilken basis man skal regne de gjensidige tollnedsettelser. Det er hevdet fra Fellesskapets side at den amerikanske tolbeskyttelse ligger på et betydelig høyere nivå enn Europas tollsatser, og at forskjellen i tollnivåene først må utlignes, før man vurderer størrelsen av de gjensidige innrømmelser. Fellesskapet har fremlagt et forslag til hvordan dette såkalte disparitetsspørsmål skal behandles, jfr. foregående avsnitt.

Trolig står Europa og USA overfor vanskelige og langvarige forhandlinger under Kennedy-runden. Utfallet av forhandlingene vil først og fremst bli bestemt av Fellesskapet, USA og til dels Storbritannia. Et sentralt spørsmål for industrivarenes vedkommende blir hvordan USA vil reagere på Fellesskapets forslag om behandling av disparitetsspørsmålet. Hvis partene er innstilt på å utnytte de muligheter som ligger i Trade Expansion Act, for en verdensomfattende avvikling av handelsrestriksjoner, vil organiseringen av og virkemåten for en verdenshusholdning bli vesentlig annerledes enn i dag.

Imens vokser utviklingslandenes problemer og de presser på for å oppnå øyeblikkelige handelspolitiske resultater som kan fremme deres produksjon og eksport. På deres initiativ vedtok FN's hovedforsamling i desember 1962 å arrangere en *Verdenskonferanse om handels- og utviklingsspørsmål.* For utviklingslandene har det nok være en skuffelse at arbeidet i GATT og OECD ikke har ført til resultater av særlig praktisk betydning. Verdenskonferansen vil naturlig nok konsentrere seg om spørsmål som knytter seg til produksjon og handel med utviklingslandenes varer. Det er da ikke bare tale om råvarer og matvarer, men i høy grad visse industriprodukter for hvilke utviklingslandene har lave produksjonskostnader. Det er på dette siste felt at industrilandenes vilje til å imøtekomme utviklingslandenes ønsker og behov vil bli satt på prøve. For tiden utgjør råvarene 85—90 prosent av utviklingslandenes eksport og stort sett rammes ikke disse varer følbart av toll eller andre handelshindringer fra de vestlige industrilands side. Derimot spiller produksjonen av syntetiske råvarer og industrilandenes jordbruksstøtte en betydelig rolle. Interne skatter og avgifter på utviklingslandenes produkter er også av betydning.

Den fremtidige vekst i utviklingslandenes produksjon og eksport må ventes å finne sted også innenfor industrisektoren. En slik utvikling forutsetter imidlertid en omfattende omlegging av industrilandenes handels- og produksjonspolitikk og en fordomsfri innstilling til de problemer som de såkalte lavkostprodukter skaper i industrilandene.

Denne problemstilling er kommet stadig mer i forgrunnen, ikke bare i FN, men også i andre organisasjoner. GATT fremla i 1958 en rapport, kjent som Haberler-rapporten, som gjorde det klart at ulikheten i levevilkår mellom rike og fattige land ville øke, med mindre det ble truffet vidtgående tiltak for å bygge ut utviklingslandenes næringsgrunnlag. GATT har senere fremlagt en oversikt over handelshindringer som rammer utviklingslandenes eksport. Organisasjonen har videre gjort forsøk på å vurdere landenes fremtidige importbehov og eksportmuligheter i lys av deres utviklingsplaner. En betydelig innsats er også gjort for å få oversikt over renter og avdrag som utviklingslandene plikter å betale i tiden fremover ifølge tidligere låneopptak. En stadig større del av deres valutainntekter bindes til slike betalinger. Samtidig blir også en stadig større del av utviklingshjelpen bundet til leveranser fra giverlandet, ofte i form av kommersiell kredittgivning for ordinær eksport. Hjelpeelementet i industrilandenes ytelser synes å bli tillagt en mindre vekt, til fordel for en kommersialisering av kredittgivningen og vareleveransene.

De praktiske resultater av disse utredningsarbeider er imidlertid beskjedne. En gruppe utviklingsland utarbeidet derfor til ministerkonferansen i GATT i mai i fjor et aksjonsprogram som blant annet tar sikte på en fullstendig avvikling av toll og andre hindringer for deres eksport. En del industriland har mottatt dette aksjonsprogram med velvilje og en tollnedsettelse av meget begrenset betydning har funnet sted for noen få produkter. Andre industriland har ønsket å knytte aksjonsprogrammet sammen med de forestående handelsforhandlinger.

FN's konferanse om handel og utvikling tok til 23. mars og avsluttes 15. juni 1964. Den omfatter omkring 1 500 deltakere og observatører. Invitasjon ble sendt ut til 123 land. En forberedende komité har utarbeidet en dagsorden og diskusjonstemaer. Konferansen har som hovedformål å komme fram til tiltak som kan avskaffe handels- og andre hindringer for utviklingslandenes eksport til industriland, både når det gjelder utviklingslandenes tradisjonelle produksjonsfelter og eventuelle nye industrivarer. Man skal også søke å bedre landenes betalingsbalanse for tjenester (skipstransport, assuranse, turisttrafikk etc.) og lette finansieringsmulighetene for deres utenrikshandel. Utfallet av konferansen vil bli sterkt påvirket av hvordan industrilandene kommer til å legge opp sine forhandlinger under Kennedy-runden, og hvilket omfang de er innstilt på å la disse forhandlinger få. Det er en fare for at FN-konferansen ikke vil gi vesentlige resultater, idet landene nødig vil foregripe de standpunkter de vil ta under Kennedy-runden.

Imidlertid er det et stort behov for å holde et «generaloppgjør» om den økonomiske politikken mellom industrilandene innbyrdes og mellom dem og utviklingslandene, siden det ikke er lykkes industri-

landene å koordinere og opprette felles retningslinjer for hjelpen til utviklingslandene innenfor OECD, slik som deres opprinnelige tanke var. Samtidig vil virkningen av preferanseordningene i Europa stadig føles sterkere for utenforstående land. Innenfor EFTA og CEE er således de interne tollsatser for tiden skåret ned med 60 prosent, og de resterende tollsatser vil bli avviklet i slutten av 1960-årene.

Utformingen av en ensartet politikk overfor utviklingslandene blir komplisert ved at Det europeiske økonomiske fellesskap har sluttet en assosieringsavtale om frihandel og økonomisk og teknisk støtte med sine tidligere koloniområder, som hovedsakelig omfatter nye stater i Afrika. Innenfor EFTA har Storbritannia sine preferanseordninger med utviklingslandene i samveldeområdet. Utviklingslandene i Afrika og Latin-Amerika søker på sin side å opprette preferanseområder innbyrdes i form av tollunioner og frihandelsforbund. For tiden har slike avtaler mindre betydning siden deres innbyrdes handel er liten. De kan imidlertid fortone seg som nødvendige svar på tilsvarende preferansområder i Europa og Amerika. Hvis vi derfor skal hindre en oppdeling av verden i separate økonomiske enheter og i stedet sørge for at utviklingslandenes økonomiske virksomhet blir integrert med den mer velstående del av verden, har industrilandene et spesielt ansvar for å ta den tilpasning i sin produksjonsstruktur som en utbygging av næringene i utviklingslandene forutsetter. En del av denne tilpasning i industrilandene må som nevnt bestå i å avskaffe handelsrestriksjoner på utviklingslandenes produkter. Muligens bør de også innføre spesielle tollpreferanser til fordel for utviklingslandene. Men selv slike tiltak vil ikke nødvendigvis være tilstrekkelige. Et system med frihandel og konkurranseøkonomi kan være egnede virkemidler til fremme av økonomisk vekst i økonomisk mer fremskrene samfunn. I forhold til utviklingslandenes problemer må man imidlertid stille seg fordomsfritt til valg av de former som deres økonomiske system og politikk bør ta i praksis. Det avgjørende må være resultatene av den politikk som føres.

STUDENTSTOFF. Forts. fra side 16.

AIESEC

den internasjonale sammenslutning av handelshøyskole- og økonomistudenter er kjent i Frederiksgate som arbeidsformidler med utlandet. Studentgruppen har nå i ett år hatt status som «full member of AIESEC», mens vi i de tre foregående år har hatt prøvemedlemskap.

Den årlige AIESEC kongressen, eller Clearingsentralen som er et populært navn, ble i år avviklet i Roma i tiden fra 2. til 9. mars. Alle landene bringer der de jobbene som de kan stille til disposisjon og bytter til seg trainee-ships i andre land. På kongressen foregår også omfattende diskusjoner om statutter og retningslinjer for arbeidet innen AIESEC.

Praktikantutvalget i Oslo hadde i år et tilbud på ca. 40 jobber, et antall som svarer til ca. 45 prosent av alle de jobber som hele landet hadde med. Det ser ikke ut til at fler enn 18 studenter kommer til å reise ut fra «Huset», og de øvrige jobbene blir da stilt til disposisjon for Handelshøyskolen i Bergen. Interessen synes derfor vesentlig mindre her enn ved NHH, hvor oppslutningen er opp mot hundre prosent.

Betingelsene for å få et praktikantopphold i utlandet er at man har studert minst 4 semestre og at man snakker et godt engelsk.

I utenlandske firmaer vil man som regel bli tilbudt varierte og også tildels virkelig interessante arbeidsoppgaver. De vil forøvrig avhenge av hvilke kvalifikasjoner man har.

Blant de land som vil bli besøkt av representanter fra Frederiksgate i år, er som vanlig England det mest populære med hele 11 praktikanter. Øvrige land som får æren av en eller flere sosialøkonomer er Tyskland, Frankrike, Belgia, Israel og USA. Praktikantoppholdene vil stort sett ta til medio juni og ha en varighet på ca. 2 måneder.

P. S.

Fra professor Ragnar Frisch som for tiden foreleser i Pittsburg har vi mottatt følgende godbit:

Av teorien for økonomisk vekst
(forenklet utgave):

The relation between business profit and economic growth is basically very simple. Profit determines investment, and investment is essential to growth.

Henry Ford 2d.
(Tale i Chicago, gjengitt i «Daily News», New York, 7. mars 1964).

Noen betraktninger omkring dagens kredittproblemer

AV BYRÅSJEF ARNE HAARR

Byråsjef Haarr gir i denne artikkel uttrykk for at den kredittbegrensningspolitikk som er nødvendig blir knyttet til investeringskreditten, mens driftskredittene bør gis en noe friere stiling.

Det er meget som tyder på at etterspørselen etter lånekapital i de senere årene er steget vesentlig sterkere enn tilbudet, eller rettere sagt den fastlagte ramme for den samlede utlånsøking. Med det tilgjengelige statistiske materiale er det ikke mulig å få et samlet overblikk over det faktiske forhold mellom tilbud av og etterspørsel etter kreditt. Spesielt er det ikke mulig å vurdere størrelsesordenen av de kredittbehov som ikke kan imøtekommes innen den eksisterende kredittramme. Likevel er det en rekke indikatorer som tyder på et stigende etterspørselselspress.

Blant de mer håndgripelige tegn kan nevnes utviklingen innen partialobligasjonsmarkedet. Som kjent er adgangen til å legge ut partialobligasjonslån underkastet offentlig regulering. Den årlige ramme for slike lån er stadig utvidet i de senere år. I 1958 utgjorde de samlede emisjoner ca. 360 mill. kroner. I 1963 var rammen 825 mill. kroner og for 1964 er totalbeløpet fastsatt til 950 mill. kroner. I årene 1958—60 ble stort sett alle søknader som tilfredsstilte kravene m.h.t. rentevilkår, avdragstid m. v. imøtekommet samme år eller med små tidsforskyvnnger. Nå er situasjonen den at det allerede ved årets begynnelse forelå en søknadsmasse som oversteg årets samlede emisjonsramme med flere hundre millioner kroner; dette til tross for at totalrammen er satt 125 mill. kroner høyere enn i fjor. I løpet av året vil køen sikkert vokse ytterligere. Tilveksten i søkningen i den senere tid skyldes for det meste økte kapitalbehov til industri og kraftutbyggingsprosjekter. Bl. a. er det en betydelig økt pågang fra private industriforetak.

Også ved Den Norske Industribank er det markerte tendenser til kødannelse. Industribankens årlige utlånsbudsjett er gjentatte ganger blitt utvidet. Det utgjorde i 1958 25 mill. kroner og har siden 1961 ligget på 70—75 mill. kroner. Den årlige tilgang på nye søknader har variert fra år til år, men har stort sett vist en stigende tendens. Følgende tall viser hvor stor del av de nye søknader hvert år (regnet i verdi) som er blitt imøtekommet ved innvilget lån eller tilsagn samme år:

1960:	46%	1962:	37%
1961:	47%	1963:	33%

Det ligger nær å ta nedgangen i dette forholdstall som et uttrykk for kødannelse og lengre ventetid.

Mindre håndgripelige tegn til stigende press ligger i de etter hvert nokså tallrike uttalelser spesielt fra industrihold om stigende vansker med å få dekket behovene for lånekapital både til investeringer og til driftsformål. Dette er bl. a. kommet til uttrykk i de rapporter som i løpet av det siste år er avgitt av de offentlig nedsatte utvalg som har behandlet omstillingsproblemene i henholdsvis tekstil-, møbel- og konfeksjonsindustrien. I disse rapporter trekkes ikke minst en utilfredsstillende tilgang på driftskreditt frem som en alvorlig hemsko.

Ingen av disse indikatorer som her er nevnt er noe avgjørende bevis på stigende press på de tilgjengelige ressurser av lånekapital. Bl. a. henger den økende kødannelse ved partialobligasjonsmarkedet også sammen med endringer i det norske kredittsystems struktur. Likevel kan det neppe være tvil om at det ikke minst for industriens vedkommende i løpet av de siste tre årene har vært en stigende grad av underdekning i etterspørselen etter lånekapital. Det kan nevnes en rekke forhold som sannsynliggjør en slik utvikling.

Den ene side av årsaksforholdene må søkes i de forhold som begrenser tilgangen på kreditt. Den alminnelige kredittpolitikk har vært innstillet på å begrense stigningen i den kredittfinansierte etterspørsel. Det kan diskuteres hvorvidt kreditt- og finanspolitikken under en samlet synsvinkel har virket ekspansiv eller kontraktiv. Det er imidlertid sannsynlig at utviklingen ved de innenlandske finansieringsinstitusjoner i de siste tre par årene har gått i en kontraktiv retning.

Til belysning av dette er det nedenfor gjort en opp-

stilling som viser bevegelsen i den samlede *utlånsmasse ved private og offentlige banker, livsforsikringsselskaper, kredittforeninger og over obligasjonsmarkedet* sammenholdt med bevegelsen i *bruttonasjonalproduktet:*

	1961	1962	1963
Utlånsmasse ved årets begynnelse (mill. kroner)	45 056	47 596	50 036
Netto utlånsøkning i løpet av året (mill. kr.)	2 540	2 440	2 265
Tilvekst i %	5,6	5,1	4,5
Tilvekst i bruttonasjonalprodukt, i løpende priser (mill. kr.)	3 023	3 014	2 801
Tilvekst i %	8,3	7,7	6,6

Disse tall viser at utlånsøkningen fra år til år ikke har holdt tritt med tilveksten i nasjonalproduktet. Prosentvis har nettoutlånsøkingen i alle de nevnte år ligget lavere enn tilveksten i bruttonasjonalproduktet. Det er også verdt å merke at den relative tilvekst i utlånene har vist en fallende tendens. Disse tall innbyr til den konklusjon at utlånsvirksomheten ved de innenlandske finansieringsinstitusjoner samlet heller har vært preget av en kontraktiv enn ekspansiv effekt. De kontraktive virkninger innenfor denne del av det økonomiske sirkulasjonssystem kan tenkes oppveid ved ekspansive virkninger innen andre deler av systemet, bl. a. ved nettoopplåningen utenlands. Det er vanskelig å vurdere denne virkning bl. a. fordi en stor del av opplåningen utenlands faller på formål som har lite direkte virkninger for det innenlandske næringsliv. Dette gjelder i første rekke rederienes lån til skipsbygging i utlandet. Nettovirkningen av den offentlige opplåning i utlandet må sees på bakgrunn av finanspolitikkens samlede nettovirkning. Som kjent har denne ved overskuddsbudsjetteringen gjennomgående vært innstillet på en kontraktiv effekt overfor det private næringsliv. Det kreves inngående og til dels detaljerte analyser av disse faktorer for å få den fulle oversikt. Dette faller utenfor rammen av denne artikkel. Påstanden ovenfor går derfor ikke lengre enn til å hevde at det kredittmiljø som storparten av det norske næringsliv er stillet overfor har vært preget av en stigende grad av tilstramning i løpet av de siste to-tre årene.

Tilstramningen kan ha gjort seg gjeldende med ulike styrke for de forskjellige grener av næringslivet. Antakelig har den vært særlig følbar for industrien hvor forskjellige forhold har ført til en betydelig stigning i behovet for lånekapital. Store deler av industrien arbeider nå på å omstille seg til endringer i markedsforholdene. Dette har skapt et økt behov for kapital til modernisering og på en del felter også til utvidelser av produksjonsapparatet. Utviklingen av eksport fra de tidligere hjemmeindustrier, som etter hvert har antatt betydelige dimensjoner, krever en ekstraordinær innsats av driftskapital. Dette gjelder ikke minst eksporten av kapitalvarer hvor det ofte forutsettes leveringskreditt over en rekke år. Innenfor flere industrier har evnen til kredittyting overfor kjøperne fått stigende betydning som konkurransemoment overfor utenlandsk virksomhet. Dette gjelder eksempelvis skipsbyggeriene som for tiden arbeider i et meget hårdt internasjonalt konkurransemiljø. En rekke skipsbyggerier har av denne grunn ønsket å ta opp partialobligasjonslån innenlands for å styrke sin likviditet. Også innenfor hjemmemarkedene ser man tendenser til at utenlandske bedrifter søker å få fotfeste ved å by gunstige kredittvilkår. Om stillingsproblemene gjelder for øvrig ikke bare hjemmeindustrien. En rekke av våre tradisjonelle eksportindustrier har i de senere årene arbeidet under ugunstige markedsforhold med skjerpet konkurranse og trykkede priser. Denne forandring i markedsforholdene skyldes mange forhold. Det har på en rekke områder utviklet seg en betydelig internasjonal overkapasitet som vil kunne prege markedene i flere år fremover. Hertil kommer ugunstige forandringer i handelspolitiske forhold, bl. a. den stigende tolldiskriminering innen EEC. Innen flere sektorer har det også vært en teknologisk utvikling som virker til å redusere Norges tradisjonelle konkurransefortrinn. Faren for at de ugunstige markedsforhold kan komme til å vare i årevis fremover har ført til at en rekke av de større eksportbedrifter nå går inn for omfattende moderniserings- og investeringsplaner for å tilpasse seg et lavere prisnivå. Dette synes eksempelvis å være en typisk reaksjon innen treforedlingsindustrien, men gjelder også andre eksportindustrier.

Samtidig med at industriens kapitalbehov er steget har det i de siste årene vært en tendens til nedgang i overskuddene og evnen til finansiering ved egenkapital. Særlig markert synes denne tendens å ha vært for de tradisjonelle eksportindustrier som treforedling, og primær jern- og metallindustri hvor de ugunstige markedsforhold har gitt seg betydelig utslag i overskuddene. Om en skal bygge på uttalelser fra industrihold, har det vært en nedgang i overskuddene også i store deler av hjemmeindustrien. En slik utvikling er sannsynlig. Som følge av tollavtrappingen innen EFTA og innslag av økt konkurranse fra andre handelsområder har prisene på industriens produkter jevnt over vist lite stigning, mens en rekke av omkostningsfaktorene er steget betydelig.

Nedgangen i selvfinansieringsevnen har ført til at industriens økte behov for kapital har gitt seg utslag i en økt etterspørsel etter lånekapital. I de nærmeste årene vil industriens utvikling og vekst antagelig i større grad enn noen gang tidligere i etterkrigsperioden bero på i hvilken utstrekning dette lånebehov blir dekket og hvorledes tilførselen av lånekapital blir fordelt på industrigrupper og på ulike typer av formål. Situasjonen er blitt en tilsvarende for kraftutbyggingens vedkommende. Økningen i statlige og kommunale bevilgninger til kraftutbyggingen har ikke holdt tritt med økingen i utbyggingstakten. En stigende andel av innvesteringene er blitt finansiert dels ved låneopptak på det innenlandske obligasjonsmarked dels ved utenlandske lån.

Som følge av stigende press innenfor en relativt snever kredittramme har det etter hvert reist seg vanskelige og kompliserte allokeringsspørsmål. Statsmyndighetenes direkte ansvar for utviklingen er steget i påtagelig grad. Karakteristisk for situasjonen er de valgproblemer myndighetene nå står overfor når det gjelder å gi adgangspass til partialobligasjonsmarkedet. For de større foretak og for kraftutbygging er adgangen til partialobligasjonsmarkedet

i dag en nøkkelfaktor. På grunn av den store søkning kommer man ikke forbi at det må skje en utvelgelse av prosjekter, og denne må skje på individuelt grunnlag. At det ikke kan stilles opp objektive og automatisk virkende utvalgskriterier gjør ikke saken lettere.

Det er ikke hensikten her å gå nærmere inn på disse allokeringsproblemer. Men det kan være grunn til å berøre et av hovedspørsmålene i den nåværende situasjon, nemlig spørsmålet om hvorledes man skal fordele den samlede forsvarlige kredittilførsel på henholdsvis investeringsformål og driftsformål. Eller sagt med andre ord: Skal man legge hovedvekten på en utbygging av produksjonsapparatet eller skal man prioritere kredittformål som tar sikte på utnyttelsen av det allerede bestående produksjonsapparat? I norsk kredittpolitikk trekkes det ikke noe skarpt skille mellom disse to prinsipielt ulike formål. De inngår som ledd i den samme kredittramme. Om en bank velger å gå til en sterk utvidelse av kassakreditten, må den holde igjen på de rene investeringslån. Det er derfor en direkte konkurranse mellom de to formål. Under et økt press synes det å være en opplagt fare for at investeringsformålene vil bli tilgodesett på bekostning av tilførselen av kreditt til driftsformål. En primær grunn er at investeringer i realkapital gjennomgående gir en mer håndgripelig sikkerhet enn kapitalplassering i driftsformål. Det kan også være et spørsmål om ikke det norske kredittsystems struktur og norsk kredittpolitikk har en slagside i retning av å preferere investeringskreditt. I løpet av den senere tid har vi bygget ut og etablert en rekke statlige institusjoner og ordninger som i første rekke befatter seg med investeringslån som f. eks. Industribanken, Tiltaksfondet, Distriktenes utbyggingsfond. Utvidelsen av rammen for partialobligasjonslån er også i første rekke en øking i investeringskreditten. Selv om det også er truffet en del tiltak for å bedre driftskredittforholdene (omorganiseringen av den statlige eksportkredittgarantiordning, statens medvirkning ved opprettelse av 2. prioritetsinstituttet for skipsbyggeriene kan nevnes som eksempler), kan det vel sies at driftskredittproblemene ikke har vært viet den samme oppmerksomhet som investeringskreditten. Situasjonen er blitt noe endret i det siste, idet Komitéen til å utrede spørsmålet om opprettelse av en statens forretningsbank nylig har fremlagt et skissemessig forslag om opprettelse av Statens Postbank. Med dette er driftskredittproblemene trukket fram i debatten på en konstruktiv og forhåpentligvis også tilstrekkelig provoserende måte. Men det vil antakelig måtte gå flere år før en slik bank blir en realitet og ennå flere år før den kan få virkelig innflytelse på den økonomiske utvikling. I mellomtiden foreligger det viktige og akutte problemer som ikke bør skyves til side.

Som nevnt pågår det for tiden en strukturell omstilling i store deler av industrien som bl. a. er kjennetegnet ved at en del bransjer og enkeltbedrifter ekspanderer (spesielt ved økt eksport), mens andre bransjer og enkeltbedrifter stagnerer eller går tilbake. Dette tilsier at det bør skje en viss omdisponering av kredittstrømmen som i like høy grad berører driftskreditten som investeringskreditten. For en ekspanderende bedrift er det av like stor betydning at den får tilstrekkelig tilgang på driftskapital som at den blir i stand til å investere.

De mange uttalelser og opplysninger fra industrien tyder bestemt på at den nåværende struktur i kredittsystemet ikke er tilstrekkelig elastisk til at disse nye kredittbehov kan bli dekket på en tilfredsstillende måte. Med den form kredittbegrensningstiltakene nå har, ser det ut til at de virker i retning av at bankenes allokering av driftskreditt stivner til i et system av faste kvoter overfor bankenes enkelte kunder.

Spesielt gjelder dette kassekredittene, som vanligvis har karakteren av faste engasjementer uten reell tidsbegrensning. Det er forståelig at den enkelte bank viker tilbake for å redusere kassekreditten for bedrifter som har vært bankens kunder gjennom lengre tid. En slik reduksjon vil også ofte få alvorlige følger for vedkommende bedrift, dersom reduksjonen skal gjennomføres relativt hurtig. På den annen side begrenser dette under de nåværende omstendigheter bankenes muligheter for å imøtekomme nye behov for kassekreditt. Dette vil da særlig kunne få virkninger overfor bestående bedrifter med sterk ekspansjon, og vil forsåvidt virke til å hemme veksten i industriproduksjonen. Men begrensningen berører også bankenes muligheter for å ta engasjementer i samband med industrireisingen i distriktene. Ved siden av å binde utlånskapitalens fordeling på de enkelte låntagere, kan kredittbegrensningen og det dermed sammenhengende kvotesystem også virke i retning av å konservere den bestående geografiske fordeling av utlånskapitalen.

Den del av kreditten som går til investering i realkapital er ikke så sterkt bundet i et fast mønster. Prosjektene skifter stadig og det er lettere for en finansieringsinstitusjon å si nei til et nytt andragende om investeringslån enn det er å avslå fornyelse av en kassekreditt som har bestått i lengre tid og som er av vital betydning for vedkommende bedrift.

Opprettelsen av en statens forretningsbank i den form komitéen har foreslått vil på lengre sikt kunne tilføre kredittsystemet større elastisitet. Men som nevnt trenges det også løsninger på kortere sikt. Et presserende problem er å unngå en så sterk utvidelse av investeringslånene at tilgangen på driftskreditt blir skadelidende. En rent konkret side av dette er å unngå at forretningsbankene som er den viktigste kilde for driftskreditt, blir for sterkt engasjert i investeringslån eller at deres utlånsvirksomhet direkte eller indirekte blir begrenset av hensyn til gjennomføringen av større investeringsprosjekter. Det kan også være et spørsmål om man ikke i kredittbegrensningspolitikken bør finne fram til en sterkere differensiering mellom investeringskreditt og driftskreditt, slik at en kan unngå at en begrensning som primært tar sikte på å holde investeringene innen en forsvarlig ramme virker like sterkt eller sterkere inn på tilførselen av driftskapital.

Det reiser seg her prinsipielle problemer av stor betydning. I den nåværende økonomiske situasjon med et sterkt trykk på kjelen, må nødvendigvis kredittpolitikken være innstillet på å virke bremsende. Men det er i høy grad et spørsmål om hva som bør begrenses. Er det selve produksjonen? Åpenbart ikke! Det er en selvfølge at veksten i pro-

duksjonen bør være så stor som mulig innen rammen av de ressurser av arbeidskraft og produksjonsutstyr som vi til enhver tid har til rådighet. Spesielt vil en vekst som oppnås ved en mer effektiv utnyttelse av det bestående produksjonsapparat og uten vesentlig større innsats av arbeidskraft under enhver omstendighet være ønskelig. I store deler av industrien finnes det antakelig betydelige muligheter for en samfunnsøkonomisk sett billig produksjonsøking. Den kreditttilførsel som skal til for å muliggjøre en vekst på slike premisser bør prinisipelt være en passiv funksjon av produksjonens størrelse og ikke en begrensende faktor.

Saken stiller seg annerledes ved produksjonsutvidelser som forutsetter økt innsats av realkapital og arbeidskraft. Her melder det seg et spørsmål om en økonomisering med ressursene totalt og et valg mellom ulike alternativer for bruk av ressursene. Disse valgspørsmål berører først og fremst investeringenes omfang og fordeling for såvidt som investeringenes størrelse er av utslagsgivende betydning for det alminnelige aktivitetsnivå. Dette skulle tilsi at den kredittbegrensningspolitikk som er nødvendig under et økonomisk press primært blir knyttet til investeringskreditten, mens man burde kunne følge en friere og mer uavhengig politikk når det gjelder kreditt til driftsformål. Riktignok kan det være vanskelig å hindre at driftskreditt i en del tilfelle direkte eller indirekte blir brukt til investering i realkapital. De administrative og kontrolltekniske problemer som her reiser seg skulle ikke være uløselige. Dessuten er det vel her ikke nødvendig å ta sikte på helt vanntette skott. De utglidninger man risikerer vil antakelig være av underordnet betydning i det totale bilde.

SØKNAD OM TILSKOTT 1965 FRA **NORGES ALMENVITENSKAPELIG FORSKNINGSRÅD**

Søknadsfrist er 15. mai 1964

Søknader må skrives på skjema som er å få på rådets kontor og i sekretariatene ved universitetene og høgskolene.

Nærmere opplysninger er gitt i søknadsskjemaet. Fristen gjelder ikke søknader om støtte til trykning av avhandlinger.

Rådets adresse: **Wergelandsveien 15 IV, Oslo 1**

STORE HULLER i Sveitserosten

I mange sammenhenger blir Sveits fremholdt som et forbilde for oss andre. Folket er arbeidsomt, demokratiet er levende gjennom hyppige mannsavstemninger og sist — men ikke minst — myndighetene der har en proper innstilling til den økonomiske politikk og en klar forståelse for markedsmekanismens fine irrganger.

Renten blir behandlet med nennsom hånd og de italienske arbeidere avspist med en tallerken linser.

Det område hvor sveitserne tross alt har vist seg helt suverene er bankvirksomhet. Deres teknikk når det gjelder å få tak i penger som helst bør transporteres nattetiden er helt fabelaktig. Dette skjer på en helt respektabel måte og de sveitsiske banker har da heller ingen blussel når det gjelder å dele ut gode råd til andre.

Når alt kommer til alt er det sikkert ganske mange som ikke ville nekte seg å nytte de penger de kom over — de lukter jo som kjent ikke — om sjansen først skulle by seg. Men ingen har som sveitserne satt i system kunsten å leve høyt på lysskye midler. Mafiapenger fra Italia, Cosa Nostramidler fra Unaiten, statskasser fra Sør-Amerika — alt går trygt i sveitsiske bankers sikre gjemmesteder.

Også på andre felter ligger Sveits godt an i løypa. Det har lånt respektabilitet til den velkjente Sonteknikken som går ut på å operere med så gunstige skattebestemmelser at de meget rike finner det fordelaktig slå opp sin skatteresidens der. Vi har i vår enfoldighet funnet ut at slik opptreden ikke er riktig solidarisk eller forsvarlig og har tatt knekken på kommunenes adgang til å tjene en ekstraskilling i en hånvending på slik måte.

Og mens vi andre strever og sliter og får påpakning for at vi enten driver for mye planøkonomi eller for lite sosialplanvelde — avhengig av hvem kritikken kommer fra — så kan representantene fra Sveits fra sin høye hest dele ut gode råd og opptre landsfaderlig i den store familie av selvstendige nasjonale stater som rett som det er møtes i Geneve, Paris, Basel eller hvor slike møter nå regelmessig blir holdt.

I denne spalte gir vi plass for innlegg med uærbødige betraktninger om dette eller hint fra navngitte eller anonyme lesere.

Stikk innom hvis De gider

I de siste tjue år er det blitt mer vanlig å legge vekt på de menneskelige sider i ansettelsesforhold, og trivselsproblemene er blitt viet betydelig oppmerksomhet. En ny «vitenskap» er dukket opp, med amerikansk terminologi og annet tilbehør. Det tales om human relations. Fargene i arbeidsrommene skal være lyse og vennlige, bakgrunnsmusikk skal også være bra.

For ikke å bli misforstått iler vi med å erklære vår fulle tilslutning til at det på alle arbeidsplasser legges den største vekt på trivselsproblemene, og et forståelsesfullt forhold mellom over- og under- og sideordnede. Dette være sagt vil vi rette søkelyset på en søtladen uskikk som etter hvert har gjort sitt inntog i avisenes annonser. En del bedrifter, av den moderne hei på deg typen, averterer etter folk som om det gjaldt å verve folk til en selskapsklubb. I annonsespaltene utmales det friskt hvor fenmenalt geme alle er, hvor gøy de har det, hvor unge alle er, hvor lett og enkel — og interessant — jobben er, og at man lett vil bli enig om lønn og andre betingelser. Hør på denne (Aftenposten 4. april):

VI ER LYKKELIGE (over to spalter) over å kunne tilby den kontordamen vi søker for en av våre klienter Gello/Gamo fabrikker (Monsieur Roger) (lett omskrevet for ikke å yte tekstreklame. Red.) — moderne og trivelige kontorer på Sandaker. Og en mer kvinnelig bransje finner De neppe: Kosmetikk og toalettartikler! .... Vi har ikke noe imot at hun kan klare enklere regnskaper og betjene fjernskriver. Etc. etc.

Vi vet ikke hvordan den slags annonsering virker i forhold til en noe mer realistisk tone. Det er kanskje utført en slags forskning om det også? Men vi er i tvil om bedriftene egentlig er tjent med å få ansatte som er lokket med at jobben nærmest er en slags klubb. Vi har alltid trodd at en arbeidsgiver gjør både seg selv og søkeren en tjeneste ved å opplyse om at det i første rekke dreier seg om å gjøre en jobb. Hvis vi tar feil, skal vi med glede gi råd om gode annonsetekster etter heipådeg-prinsippet. Hva synes De f. eks. om denne, som stort sett er basert på eksempler fra virkeligheten:

LEDIG LEILIGHET

kan vi nok dessverre ikke by Dem, men en koselig hybel vil vi med glede skaffe Dem, hvis De kan svare ja på disse spørsmålene:

— Er De glad i musikk til arbeidet?
— Liker De et ungt, ekspansivt, kameratslig miljø? (Gjennomsnittsalderen hos staben vår er 29,6 år).
— Leser De dameblad?
— Er De pen og smart og i godt humør?
— Kan De alfabetet, og kan De tenke Dem å snakke litt av og til i vår nye kremgule telefon?

Vi gleder oss til å bli kjent med Dem. Hvis De en dag er i byen, ville det være hyggelig om De stakk oppom til en prat med kontorsjef X (31 år, uforlovet). Fri hver lørdag, fri trygdekasse, lange ferier, kort arbeidstid. Lønnen skal vi nok fort bli enige om. Som sagt, stikk innom hvis De gider.

KOMITEINNSTILLING MED

Forslag om

STATENS POSTBANK

Komitéen med det fryktinngydende navn «Komitéen til å utrede spørsmålet om opprettelse av en statens forretningsbank» har nylig avgitt sin innstilling.

Vi bringer i det følgende en oversikt over komitéens forslag og de vurderinger og begrunnelser som er gitt for det.

Et flertall i komitéen — formannen, direktør Johan Hoffmann, statssekretær Per Dragland og fullmektig Thorvald Michelsen — går inn for at det blir opprettet en statlig foretningsbank. Dette kan skje på flere måter. Flertallet mener at en slik bank mest hensiktsmessig kan etableres ved en sammenslåing og omdanning av Postsparebanken og Postgiroen til en ny bank — Norges postbank — som får status av forretningsbank. Mindretallet, direktør Chr. A. Jakhelln og banksjef Fredrik Moe, er ikke enig i at det er behov for en statlig forretningsbank, men mener dog at hvis en slik bank først skal opprettes, taler de beste grunner for at dette skjer i form av en Norges Postbank.

Flertallet er enig med Bankstrukturkomitéen av 1960 i at det norske bankvesen er oppstykket i for mange små enheter og at det er nødvendig med en sterkere konsentrasjon. Flertallet mener imidlertid at en slik utvikling også vil innebære en betenkelig konsentrasjon av makt hos ledelsen av de store bankene. En landsomfattende statlig forretningsbank vil kunne påskynde konsentrasjonen og redusere mulighetene for en tilsvarende maktkonsentrasjon.

Flertallet peker på at med den bankstruktur en har i dag er det visse kredittbehov som det er spesielt vanskelig å skaffe dekning for. Særlig gjelder dette nye eller perifert beliggende bedrifter. For at en statens forretningsbank skal kunne spille en rolle for dekningen av slike kredittbehov, må den etter flertallets oppfatning omfatte hele landet og disponere tilstrekkelig ressurser. En statens forretningsbank vil videre kunne være et virkemiddel for lokaliseringspolitikken og gi myndighetene et selektivt virkemiddel i penge- og kredittpolitikken, noe som er av betydning fordi konjunktursituasjonen ofte vil skifte fra landsdel til landsdel. Flertallet forutsetter dog at bankens virksomhet skal bygge på forretningsmessige prinsipper og ikke ha noen karakter av subvensjon. Ønsker myndighetene å bruke banken som utlånsorgan i forbindelse med prosjekter som ikke kan by tilstrekkelig bankmessig sikkerhet, bør dette pålegges banken som særoppdrag med nødvendig garanti og liknende. Flertallet antar videre at banken kan danne en nyttig motvekt mot det øvrige bankvesen når det gjelder de forretningsvilkår som bankene praktiserer.

Mindretallet går imot flertallets arugmentasjon. Det mener at flertallets syn strider mot det program for oppbygging av større distriktsbanker som nå er godtatt. I den utstrekning det måtte foreligge udekkede kredittbehov, er det i den senere tid opprettet forskjellige kredittinstitutter som det er naturlig å bygge videre på. Bankenes virksomhet må ellers vurderes ut fra det forhold at deres utlån i mange år har vært underlagt begrensninger etter myndighetenes anmodninger. Det vises for øvrig til de uttalelser komitéen har innhentet fra kredittinstitusjoner og næringsorganisasjoner, hvorav de fleste konkluderer med at bankvesenet ikke lider av svakheter som medfører at spesielle kredittbehov har særlige vansker med å bli dekket. Mindretallet gir dessuten uttrykk for at statens forretningsbank vil kunne få søknader om finansiering av mange dårlig funderte prosjekter, bl. a. fordi de andre banker lettere vil kunne vise alle tvilsomme prosjekter fra seg. Når det gjelder bankenes avtaler om forretningsvilkår kan disse settes til side av Kongen etter reglene i prisloven.

Komitéen har drøftet forskjellige muligheter for å sikre den statlige forretningsbank en viss kapitaltilførsel, i første rekke overføring av offentlige midler som nå står inne i andre kredittinstitutter og en regelmessig overføring av innskottsmidler i Postsparebanken og på Postgiroen. Om kapitaltilførselen til en statlig forretningsbank skjer på den sist nevnte måten behøver den ikke nødvendigvis å få noen virkning på veksten av de private bankers forvaltningskapital, men vil måtte få betydning for plasseringen av den. Tanken om en regelmessig overføring av innskottsmidler fra Postsparebanken og Postgiroen til den statlige forretningsbank har naturlig ført til at komitéen har overveiet en videregående integrasjon. Komitéen er etter dette kommet fram til at dersom en staten forretningsbank skal etableres kan dette best skje ved at det dannes en Norges Postbank på grunnlag av Postsparebanken og Postgiroen.

Konjunkturrapport fra Europa

Fra vår utsendte medarbeider Arne Lie har Sosialøkonomen fått følgende depesje om de tiltak Fellesmarkedslandene har truffet for å bekjempe inflasjonen.

Til trøst for dem som i sin tid ga uttrykk for at Fellesmarkedet betød innføring av jungelens lov (markedsøkonomi) kan det kanskje være en trøst å observere at i allefall verseføttene ikke er sluppet helt fri.

Som Sosialøkonomens lesere vet, har medlemslandene i Det europeiske økonomiske fellesskap truffet en rekke tiltak for å redusere den overaktvitet som nå gjør seg gjeldende i næringslivet. Pris/lønnsutviklingen og de voksende driftsunderskudd som Fellesskapet somler har i betalingene med omverdenen, har lenge bekymret Kommisjonen. Visepresident Marjolin utarbeidet i denne forbindelse et aksjonsprogram som alle land kunne samle seg om og som kunne koordinere de enkelte lands politikk. Programmet ble drøftet og vedtatt av Rådet den 14. april. Det omfatter 10 hovedpunkter som ble utformet i en knapp og befalende form og inneksersert av Kommisjonens eksperter for at ikke ministrene, sin vane tro, skulle glemme på hjemveien hva de var blitt enige om i Brussel. Colombo (Italia) foreslo at Edward Heath burde sette melodi til programmet. Heath er som kjent en meget habil organist. Heath og Colombo (som også er en stor musiker) hadde således mange hyggekvelder mens forhandlingene om britisk medlemskap pågikk. Colombos forslag falt imidlertid på fransk veto. I stedet ble de 10 punkter fremsagt unisont av Rådets medlemmer. Marjolin dirigerte.

Til Sosialøkonomens underretning følger CEE's aksjonsprogram mot inflasjonen. Da en er kjent med redaktørenes frankofobe innstilling, har en tillatt seg å gjengi det på norsk folkemåls grunn:

Les dix commandements du «Bon Eurupéen»

1. Inflasjonen må aldri få
ditt hjerte eller løyve

2. Inflasjonen må du alltid klå,
knuse hardt og kløyve

3. Landets grenser slett du ut
nasjonalstaten er ei din klode

4. Øk statsbudsjettets utgiftslut
høyst fem prosent i hver periode

5. Skatt og avgifter må settes opp
dersom underskottet går mot topp

6. Meget lenge må lånene løpe
korte kreditter vil bli din svøpe

7. Kredittgivningen du gir et tak
og holder det modig og fast

8. Driver inntekter i ro og mak
blir lønnsinflasjonen en last

9. Bygg og anlegg må holdes tilbake
særlig de dyre og fine

10. Lytt til din nabo hva du bør vrake
forat eksport og import skal rime
Dine foresatte vil ære og lønne deg bra
hvis det framleis er tid til åtgjerder å ta.

1. Inflationiste point ne seras
De cæur ni de consentement.

2. Inflation tu combattras
Jusqu'à complet épuisement.

3. Frontiéeres ouvertes garderas
Sans les fermer aucunement.

4. Ton budget tu n'augmenteras
Jamais plus de cinq pour cent.

5. Tes impôts tu élèveras
Si ton déficit est trop grand.

6. A long terme tu emprunteras
Pour encaisser du vrai argent.

7. Le crédit tu encadreras
Et restreindras durablement.

8. Revenus tu surveilleras
Pour qu'ils s'accroissent également.

9. Construction tu ralentiras,
De luxe principalement.

10. Tes voisins tu consulteras
Pour équilibrer tes paiements.
Et tes parents honoreras
S'il t'en reste encor le temps!

Komitéen regner i tilfelle ikke med noen brå omlegging av Postsparebankens drift, men en gradvis tilnærming til en utlånsstruktur som har større likhet med den som er vanlig i forretningsbankene.

Komitéen har lagt fram et utkast til lov om Norges Postbank som forutsettes opprettet som et eget rettssubjekt, ikke som en tjenestegren under Postverket. Postbanken skal ha status som forretningsbank og gå inn under de viktigste bestemmelser i lov om forretningsbanker. Banken foreslås imidlertid organisert som en stiftelse med et grunnfond på samme måte som de øvrige statsbanker og ikke som et aksjeselskap. Banken forutsettes tilsluttet Forretningsbankenes sikringsfond. For en periode av 10 år fra banken trer i virksomhet, skal staten garantere for bankens forpliktelser, begrenset oppad til et beløp som svarer til 8 prosent av forpliktelsene.

Postbanken skal overta den virksomhet som har vært drevet av Postsparebanken og av Postgirotjenesten. Fra det tidspunkt Postbanken trer i virksomhet skal de funksjoner som på poststedene har vært utført for Postsparebanken og postgirotjenesten, skje på vegne av Postbanken og for dens regning.

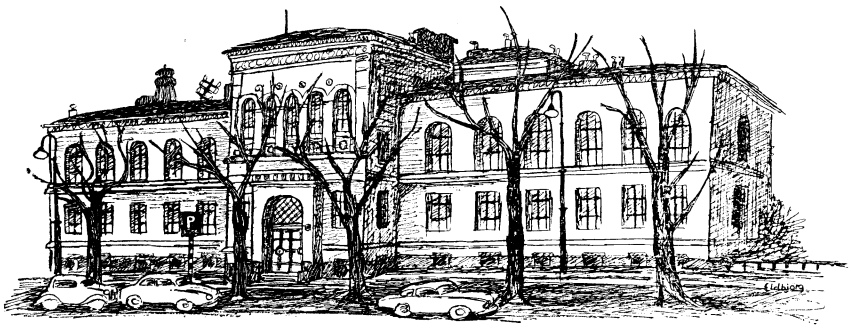

NYTT

fra Frederiksgate

Det første møte arrangert av den nystartede studentforeningen «Frederik» ble holdt i lesesal II i Frederiksgt. den 9. april. Programmet var «Om den penge- og kredittpolitiske komités innstilling», og foreningens styre hadde som innledere klart å få komitéens formann, direktør Knut Getz Wold, og et medlem av «mindretallet», banksjef Fredrik Moe.

Og la det med en gang være sagt, det ble et i alle henseende vellykket møte. Selv om alle før møtet var av den oppfatning at det var et utmerket tiltak av styret å arrangere et slikt møte, er det vel ingen grunn til å legge skjul på at flere stilte seg en smule skeptisk til hvorvidt det ville bli vellykket.

Men allerede etter direktør Getz Wold's innledningsbemerkninger ble det klart at man kunne regne med et givende møte. Etter først å ha sagt at det bestandig er hyggelig å komme tilbake til Frederiksgate fordi allting alltid er like uforandret, innledet Getz Wold med å ta for seg en del aviskommentarer til komitéens innstilling. Han nevnte også at det ikke var en så stor uenighet innen komitéen som en kunne få inntrykk av av avisenes kommentarer, og ga en kort redegjørelse for komitéens innstilling.

Banksjef Moe tok opp tråden fra Getz Wold, og begynte med å be om unnskyldning for at han var jurist. Moe redegjorde så for mindretallets meninger og innstillinger.

Det ble etter innledningene en frisk diskusjon, hvor Moe og Getz Wold forsvarte sine standpunkter og forøvrig villig svarte på spørsmål. Selv om ikke alle spørsmålene fra salen var like vel gjennomtenkte så ble det en givende diskusjon.

At møtet ble en slik suksess skyldes i stor grad at foreningens styre hadde fått to meget spirituelle innledere, og at møtet fikk en slik uformell karakter. Dette førte til at de tilstedeværende dristet seg frempå med spørsmål, som skapte en frisk diskusjon, og en kan vel trygt si at møtet i alle fall ikke lå på et *lavere* plan enn i våre to andre økonomforeninger. Hvis foreningen kan følge opp denne suksess har den ettertrykkelig vist sin berettigelse. Det er i denne anledning nærliggende å ta opp en bemerkning fra Getz Wold. Han uttrykte sin glede over at fremmøtet på «Frederiks» møte var bedre enn fremmøtet pleide å være i Statsøkonomisk Forening. Hvis Getz Wold med dette mente å uttrykke tvil om de andre to økonomforeningenes eksistensberettigelse, kan vi for vår del bare svare at vi med glede tar imot en søknad fra disse foreninger om kollektivt medlemsskap i «Frederik».

Aktuelt og Populært

På initiativ fra professor Preben Munthe har det dette semester vært holdt en forelesningsserie som fortjener nærmere omtale. Forelesningsserien, har tittelen «Aktuelle næringsøkonomiske emner», og er nærmest å betrakte som et eksperiment. Men allerede på det nåværende tidspunkt kan det fastslås at den har blitt en ubetinget suksess, og det er å håpe at den vil bli fortsatt i tiden som kommer.

Hittil dette semester har professor Munthe selv forelest over følgende emner:

Det internasjonale gullmarked,
Kennedy-runden i GATT,
Utviklingen av USA's betalingsbalanse, og
FN's konferanse om handel og utvikling.

Dessuten har professor Munthe tatt initiativ til å få forelesere «utenfra» — et tiltak som har gjort serien ytterligere populær —, og hittil har vi fått høre Kjell Holler (LO) og Lars Aarvig (NAF) tale om lønnsoppgjøret, mens stortingsmann Gunnar Garbo har forelest om arbeidet i Stortingets finanskomité.

For egen regning tillater vi oss å foreslå at de emner som kan ha interesse utover dette semester blir utgitt i memorandaform. Det ville neppe skade om vårt Institutt ville bli litt mer «utadvendt» enn det synes å være i dag, og fant å kunne ofre litt mer tid og penger på andre fag enn teoretisk økonomi. Ser en nemlig bort fra faget teoretisk økonomi så har ikke aktualitet hittil vært det kjennetegn en først og fremst ville tenke på ved betraktning av pensumlistene. Også av denne grunn er det vi med glede ønsker ovennevnte forelesningsserie velkommen.

Mer studentstoff på side 8.

Statistisk Sentralbyrå,
Biblioteket,
Dronningensgt. 16,
Oslo.

Brødr. Tengs Boktrykkeri
Oslo